תוכו ואוגנו ואזנו וידיו טהורין נטמא תוכו נטמא כולו במאי קא מיפלגי ב"ש סברי אסור להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין גזרה משום ניצוצות וליכא למגזר שמא יטמאו המשקין שבידים בכוס וב"ה סברי מותר להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין אמרי ניצוצות לא שכיחי ואיכא למיחש שמא יטמאו משקין שבידים מחמת הכוס [א]ד"א [י]תכף לנט"י סעודה מאי ד"א ה"ק להו ב"ה לב"ש לדידכו דאמריתו אסור להשתמש בכלי שאחוריו טמאין דגזרינן משום ניצוצות אפ"ה הא עדיפא דתכף לנט"י סעודה: ב"ש אומרים מקנח וכו': ת"ר [ב]בית שמאי אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן שאם אתה אומר על הכסת גזרה שמא יטמאו משקין שבמפה מחמת הכסת ויחזרו ויטמאו את הידים ונטמייה כסת למפה אין [ג]כלי מטמא כלי ונטמייה כסת לגברא גופיה אין כלי מטמא אדם וב"ה א"א על הכסת שאם אתה אומר על השלחן גזרה שמא יטמאו משקים שבמפה מחמת השלחן ויחזרו ויטמאו את האוכלין ולטמא שלחן לאוכלין שבתוכו הכא בשלחן שני עסקינן ואין [ד]שני עושה שלישי בחולין אלא ע"י משקין במאי קמיפלגי ב"ש סברי אסור להשתמש בשלחן שני גזרה משום אוכלי תרומה וב"ה סברי מותר להשתמש בשלחן שני אוכלי תרומה זריזין הם ד"א אין נט"י לחולין מן התורה מאי ד"א הכי קאמרי להו ב"ה לב"ש וכי תימרו מ"ש גבי אוכלין דחיישינן ומ"ש גבי ידים דלא חיישינן אפילו הכי הא עדיפא דאין נט"י לחולין מן התורה מוטב שיטמאו ידים דלית להו עיקר מדאורייתא ואל יטמאו אוכלים דאית להו עיקר מדאורייתא: בש"א מכבדין וכו': [ה]ת"ר בש"א [יא]מכבדין את הבית ואחר כך נוטלין לידים שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה נמצא אתה מפסיד את האוכלין (א) אבל נט"י לב"ש תחלה לא סבירא להו מ"ט משום פירורין וב"ה א"א אם שמש תלמיד חכם הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לר' יוחנן [ו]דא"ר יוחנן פירורין שאין בהם כזית מותר לאבדן ביד במאי קמיפלגי ב"ה סברי אסור להשתמש בשמש ע"ה וב"ש סברי [יב]מותר להשתמש בשמש ע"ה א"ר יוסי בר חנינא א"ר הונא בכוליה פרקין הלכה כב"ה בר מהא דהלכה כב"ש ור' אושעיא מתני איפכא ובהא נמי הלכה כב"ה: בש"א נר ומזון וכו': [ז]רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא חזייה לרבא דבריך אבשמים ברישא א"ל מכדי ב"ש וב"ה אמאור לא פליגי [ח]דתניא בש"א נר ומזון בשמים והבדלה וב"ה א"א נר ובשמים מזון והבדלה ענו רבא בתריה זו דברי ר"מ אבל ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שבש"א על המאור ואח"כ בשמים וב"ה א"א בשמים ואח"כ מאור וא"ר יוחנן [יג]נהגו העם כב"ה אליבא דרבי יהודה: בש"א שברא כו': אמר [ט]רבא בברא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי בבורא ב"ש סברי בורא דעתיד למברא וב"ה סברי בורא נמי דברא משמע מתיב רב יוסף [1]יוצר אור ובורא חשך [2]יוצר הרים ובורא רוח [3]בורא השמים ונוטיהם אלא א"ר יוסף בברא [י]ובורא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי דב"ש סברי חדא נהורא איכא בנורא [כ]וב"ה סברי טובא נהורי איכא בנורא תנ"ה אמרו להם ב"ה לב"ש הרבה מאורות יש באור: אין מברכין כו': בשלמא נר משום דלא שבת אלא בשמים מ"ט לא אמר רב יהודה אמר רב [ל]הכא במסבת עובדי כוכבים עסקינן מפני שסתם מסבת עובדי כוכבים לע"ז היא הא מדקתני סיפא אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז מכלל דרישא לאו בע"ז עסקינן א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם מפני שסתם מסבת עובדי כוכבים לע"ז ת"ר אור ששבת מברכין עליו ושלא שבת אין מברכין עליו [מ](מאי שבת) ומאי לא שבת

אי

תכף לנטילת ידים סעודה. והאי דלא חשיב ליה לעיל בפ' כ"מ (דף מג.) בהדי אידך תכיפות משום דשניה במשנה לא חש למתנייה: **דבר** אחר אין נטילת ידים לחולין מן התורה וכו'. יש ספרים שכתוב בהן הכי קאמרי להו ב"ש לבית הלל אפילו לדידכו דאמריתו אסור להשתמש בשלחן שני משום אוכלי תרומה הא עדיפא דאין נטילת ידים לחולין מן התורה מוטב וכו' ואל יטמא וכו' ול"נ דהא קאמרי ב"ש דאסור להשתמש בשלחן שני ודוחק לומר כמו שפירש רש"י שמא במקרה בעלמא ישתמש אלא נראה כספרים שכתוב בהן מאי דבר אחר הכי קאמרי להו ב"ה לב"ש וכ"ת מ"ש גבי אוכלין דחיישינן ומ"ש גבי ידים דלא חיישינן וכו' והשתא לא הוי האי דבר אחר כי ההיא דלעיל שאינו צריך לטעם ראשון אבל הכא האי ד"א לא בא אלא לפרש טעמא דב"ה קאמר וליישב דבריהם:

פירורין דלית בהו כזית מותר לאבדן ביד. מיהו קשה לעניותא כדאמרינן בפרק כל הבשר (דף קה:) **בכוליה** פירקין הלכה כב"ה לבר מהא. ול"ת והא בההוא דיחזור למקומו ויברך משמע דהלכה כב"ש לקמן (דף נג:) בשמעתין מדעבדי אמוראי כתרייהו. וי"ל דלא חשיב לה משום דהתם אפי' ב"ה מודו לב"ש אלא שלא הטריחוהו לכך: **נהגו** העם כב"ה אליבא דרבי יהודה. תימא דלמן אפילו לכתחלה נוהגין כן ובפרק הדר (דף סב:) אומר נהגו אורויי לא מורינן ואי עביד הכי לא מהדרינן ליה וי"ל דהתם איכא אמוראי דפליגי חד אמר הלכה והוה פירוש הלכה לכתחלה ומורינן הכי א"כ נהגו דקאמר אידך הוי דיעבד אבל הכא יכול להיות דאין כאן אלא נהגו גרידא: **בברא** כ"ע ל"פ. ול"ת הואיל ול"פ בלשון ברא אמאי אמר בורא וי"ל דלשון קרא עדיף:

וכי

תוכו ואוגנו ואזנו וידיו טהורין. דכיון דטומאה זו דרבנן היא עבדו בה היכרא דלידעו דמדרבנן היא כי היכי דלא לשרוף עלה תרומה וקדשים והקילו בה וכן מפורש בבכורות (דף לח.). אוגנו שפתו הכפולה לצד חוץ הראוי לתשמיש. אזנו כמו אזן המכית שקורין אנש"א בלע"ז. וידיו כלי שיש לו יד כגון מחבת: **גזרה משום ניצוצות.** שמא יתזו ניצוצות מתוכה על אחוריו ויטמאו משקין שמאחוריו מחמת אחורים ויטמאו את הידים הלכך נוטלים לידים תחלה שלא יטמאו את אחורי הכוס. ולמאי דחיישי ב"ה מחמת אחוריו לאו חששא הוא דהא אסור לאשתמושי ביה: **וב"ה סברי מותר להשתמש בו.** הלכך לחששא דידן איכא למיחש אבל לחששא דידכו ליכא למיחש דלא איכפת לן אם יטמאו אחוריו: **הא עדיפא.** למזוג הכוס תחלה ואח"כ נט"י תכף לסעודה ולא אתיא חששא דניצוצות ומפקעה הלכתא. וזו מהלכות סעודה היא: **משקין שבמפה.** שמא יהא משקה טופח עליה מחמת נגוב הידים ויחזרו ויטמאו את הידים כשיקנח בה תמיד בתוך הסעודה: **ונטמייה כסת למפה.** בלא משקים: **אין כלי.** שאינו אב הטומאה מטמא כלים ולא אדם והוא יזהר שלא יגעו ידיו בכסת אם ראשונה היא לטומאה: **מחמת שלחן.** כדמפרש לקמיה דסברי ב"ה מותר להשתמש בשלחן שני: **משום אוכלי תרומה.** שהשני פוסל את התרומה: **אפילו הכי הא עדיפא.** לחוש שמא אירע מקרה שישתמשו בשלחן שני ולא יניחנה על גבי השלחן שלא תטמא את האוכלין מחמת משקין שבה מלחוש שלא תטמא מחמת כסת ותחזור ותטמא את הידים: **מפסיד את האוכלין.** שמים אחרונים נתזין עליהם ונמאסים: ה"ג בתוספתא **בפ"א אם שמש ת"ח הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהם כזית: מתני איפכא.** מפיך בהך סיפא דב"ש לב"ה ודב"ה לב"ש וקבע בהא נמי הלכה כב"ה: **וא"ר יוחנן** גרסי': **דברא משמע.** לשעבר ויפה לאומרו שעל בריית האור שנברא בשבת ימי בראשית משבחין אותו לפי שבמו"ש נברא כדאמרינן בפסחים (פ"ד דף נד.): **בורא.** דבר שהוא בורא תמיד והא לא שייכא הכא שהרי כבר נברא: **הרבה מאורות.** שלהבת אדומה לבנה וירקרקת: **משום דלא שבת.** ממלאכת עבירה שהעובד כוכבים עושה מלאכה לאורו ותניא לקמן אור שלא שבת אין מברכין עליו הואיל ונעבדה בו עבירה: **במסבת עובדי כוכבים.** לאכילה לסעודה:

אי

עין משפט נר מצוה

י א טוש"ע או"ח סי' קסד:
יא ב ג מיי' פ"ו מהל' ברכות הלכה יח סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קפ סעיף ג:
יב ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה כד סמג עשין כט טוש"ע או"ח סי' רצו סעיף א ג:
יג ה ו מיי' שם וסמג שם טוש"ע או"ח סי' רצח סעיף א [וטור סי' רצו]:
יד ז מיי' שם הלכה כה ופ"ט מהל' ברכות הל' ט סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רצח סעיף ו וסי' רצו סעיף ג:

◆

רבינו חננאל

ובית שמאי סברי מותר להשתמש בשמש עם הארץ. קסברי בית שמאי מותר להשתמש בשמש עם הארץ, ואם נוטל ידיו תחלה ואינו חושש לדקדק בפירורין ללקטם ונמצא מפסיד את האוכלין. והלכתא בהא כבית שמאי דקיי"ל תכף לנטילת ידים ברכה. ובית הלל סברי אסור להשתמש בשמש עם הארץ, וכיון שתלמיד חכם הוא מלקט הראוי להתלקט ומאבד המותר לאבדן. [וא"ר יוחנן נהגו העם כבית הלל אליבא דרבי יהודה. דבשמים ואח"כ מאור]. בית שמאי אומרים שברא וכו'. אמר רבה כולי עלמא במאור ומאורי לא פליגי דמאורי מברכינן, אלא כי פליגי בברא ובורא, ב"ש סברי ברא לשון עבר הוא, ואנן הכי מבעי לן לברוכי להקב"ה דברא הדין נהורא דלקמן. ובית הלל סברי אין ודאי הכי מיבעי לן לברוכי, מיהו ברא ובורא לשון עבר הוא. מתיב רב יוסף כי הנה יוצר הרים ובורא רוח כך הוא אומנתו של הקב"ה שבכל זמן הוא יוצר הריון שבמעי אשה ובורא רוח בקרבו, אלמא לאו לשון עבר דוקא. אלא אמר רב יוסף בברא ובורא כולי עלמא לא פליגי דברא לחוד ובורא לחוד, ובורא טפי עדיף לברוכי. וכן נמי בורא פרי הגפן, וכן נמי המוציא לחם מן הארץ, שכן הוא אומנתו של הקב"ה לעשות בכל זמן, כי פליגי במאור ומאורי, ב"ש סברי נהורא חדא הוא דאית ליה לנהורא, וב"ה סברי טובא נהורי אית ליה, נהורא דגחלים ונהורא דשלהבת בכמה גוונים. והכי סלקא שמעתא דבבורא כולי עלמא לא פליגי דאית קראי דבורא דברא משמע. [אין מברכין [...] לעבודה זרה מכלל [...] במסיבה מברכין והאי[דנ]א דן[...]תם לאו מסיבתם לעבודה זרה אינון מברכין. אין מברכין על הנר שלגוים משום דלא שבת.

◆

רב ניסים גאון

אחוריים ותוך ובית הצביעה לתרומה אבל לא לקודש ובפרק קמא דמס' נדה (דף ז) אמרו והלכה כר' אליעזר דאמר אחורי כלים שנטמאו במשקין מטמאין את המשקין ואפי' דחולין ואין פוסלין את האוכלין ואפילו דתרומה ולא ילפינן ק"ו מטבול יום כר' יהושע מפני הטעם המפורש לשם כדאמרינן ורבי אליעזר אחורי כלים דרבנן וטבול יום דאורייתא כו' ומאי שנא אחורי כלים דנקט משום דקילי דתנן [כלי] שנטמא במשקין אחוריו טמאין תוכו ואגנו ואזנו וידיו טהורין וזו המשנה בכלים בפכ"ה (משנה ו). והא דאמרי' נמי אין כלי מטמא אדם כי השרץ אם נגע בכלי וטמאו אותו הכלי אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד אבל אדם לא לפי שאב הטומאה מטמא אדם וכלים ותולדה אוכלין ומשקין מטמאין אדם ובגדים אין מטמאין והכי אמרי' בפרק אור לי"ד (פסחים דף כ) שרץ מטמא את הכלי וכלי מטמא את האוכלין ואוכלין מטמאין את המשקין למונו שלש טומאות בשרץ והתם בפ' חומר בקודש (חגיגה דף כג) כדאמר ר' זירא עשאוה כטמא שרץ ואקשינן עליה אלא מעתה לא תטמא אדם כלומר שהכלי שנטמא בשרץ אינו מטמא אדם בעיקר אשר הקדמנו ובגמ' דכיצד צולין את הפסח (דף עו) איתא אבל נטמאת הסכין בטומאת שרץ לבשר הוא דמטמא ליה לגברא לא מטמא ליה: ונטמיי' כסת לגברא גופיה בספק מדרס דרבנן בתוספתא חגיגה (פ"ג) שנו ספק רשות עם הארץ ומדרסו (וחציצו) והיסטו טהורין לחולין וטמאין לתרומה וטומאת מדרסות איתא מיפרשא בחגיגה בפ' אין דורשין (דף יח) ותנן בגדי עם הארץ מדרס לפרושים בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה ובתוספתא טהרות (פ"ו) שנו

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ה הכ"ו], ב) [שם הכ"ח], ג) [פסחים יט:] חגיגה כ., ד) [חולין לג.], ה) [תוספתא פ"ה הכ"ט], ו) שבת קמג. [פ"ש בתוס' ותוס' מנחות נח: ד"ה מקוצות הפוכות], ז) פסחים קג., ח) [לקמן], ט) [ואולי צ"ל רבה], י) [פי' כר"ף ורא"ש נראה דכך טפחתם מאי לא שבת שלא שבת ממלאכת עבירה אבל אור של חיה ושל חולה מברכין עליו תניא נמי הכי עששית שסיפה וכו'], כ) בבריתא, ל) צ"ל ב"ה לב"ש וב"ה כב"ש, מ) [ותוס' סוכה נ. ד"ה דאמר לך], נ) [לפנינו שם ליתא רק במס' פסחים כו: אית' קו], ס) [וע"ע תו' פסחים קג. ד"ה ואמר ר"ה טו: ד"ה ופי'].

◆

תורה אור השלם

1. יֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע אֲנִי יְיָ עֹשֶׂה כָל אֵלֶּה: ישעיהו מה ז
2. כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שֵּׂחוֹ עֹשֵׂה שַׁחַר עֵיפָה וְדֹרֵךְ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ יְיָ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׁמוֹ: עמוס ד יג
3. כֹּה אָמַר הָאֵל יְיָ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם רֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ נֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהֹלְכִים בָּהּ: ישעיהו מב ה

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' מפסיד את האוכלין (אבל כו' וכו' משום פירורין) תא"מ ונ"ב ס"א לא גרסי לה:

◆

לעזי רש"י

אנש"א. אוזן, ידית (של כלי).

◆

מוסף רש"י

תוכו ואוגנו. דהיינו בית קבול המחתן שיושב עליו, ל"א אוגנו היינו שפתו (בכורות לח.). **ואזנו.** זהו מה שתופסין באזניו של חרס לבית אחיזה שקורין אנש"א (שם). **וידיו.** כגון כלי חרס שתופסין לו זנב לאחוריו לאחוז בו (שם). **נטמא תוכו.** אפי' בטומאה דרבנן (חגיגה כב.). **שסתם מסבת עכו"ם** לע"ז. אבל של ישמעאלים מברכין שאין מסיבתן לע"ז (האורה ח"א סי' סב).

◆

רב ניסים גאון (המשך)

מי שדרסה אשה על בגדיו בגדיו טמאין מדרס ובגמרא דבני מערבא [בחגיגה פ"ב הלכה ז] אמרי ר' יסא בשם ר' יוחנן במגעות שנו בעא ר' זעירא קמיה ר' יסא מאיכן נטמא הבגד הזה מדרס אמר ליה תיפתר שהיתה אשתו של עם הארץ יושבת עליו ערומה ובגדי עם הארץ הרי היא אחת מששה ספיקות שגזרו באושא כדתנן במס' טהרות בפ"ד (משנה ה) על ו' ספיקות שורפין את התרומה כו' ובפ' הדר עם (עם הארץ) [העכו"ם] בחצר יש כהנה רבות ובפ' יציאות השבת (דף טו) אמרי אמר עולא ספיקות באושא גזור רבנן עליהן ומכאן נאמר דספק מדרסות דרבנן ובפ' אין דורשין (דף יט) פריש דהנהו מעלות דרבנן נינהו ובמסכת בכורות בפ' הלוקח בהמה (דף כג) אית ואיבעית אימא טומאת עם הארץ דרבנן וטומאת משקין דרבנן כו': ונטמא (שולחן) [כסת] למפה אין כלי מטמא כלי הא שמעי' לה נמי בדאמרינן שרץ מטמא את הכלי וכלי מטמא את האוכלין דאלמא כלי אינו מטמא אלא או אוכלין או משקין ואין כלי מטמא כלי ומפרש בפ' אור לי"ד (פסחים דף יח) ולאו ק"ו הוא ומה כלי שטמא משקה אין מטמא כלי כו' ואמרינן נמי (שם דף יח) האי סכין דנגעה במאי אי נימא דנגעה בבשר והא אין אוכל מטמא כלי אלא דנגעה במחט הא אין [כלי] מטמא כלי ובפ' אין דורשין בעריות (חגיגה דף כ) אמרינן אמאי הסל טהור הטמא מגריסה לסל איך כלי מטמא כלי ואית נמי בשחיטת קדשים (דף צט) בגמרא דטבול יום ובגמ' דבני מערבא גרסי מתניתא בשולחן של שיש או של פרקים שאינן מקבלין טומאה: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם הואיל ותנן מעי ולא על הבשמים של גוים אמאי איצטריך תו למיתני של עכו"ם אלא מכלל דהאי עכו"ם דישראל הוא והכי אמרינן בתלמוד ארץ ישראל של עכו"ם ולא של גוים היא תיפתר בעכו"ם של ישראל: